

ОЛЕНА ВАЛЕРІЇВНА ПОГОРІЛЕЦЬ,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-4739-4441>,

e-mail: helenapogorilets@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ ЯК ОБ'ЄКТИ БУЛІНГУ

У статті приділено увагу аналізу основних видів булінгу, від яких потерпають педагогічні працівники, зокрема наведено типові ознаки та переважні форми цькування жертв, характеристика постраждалих, а також кривдників тощо. Проведено аналіз судової практики за один рік чинності Закону про протидію булінгу щодо розгляду справ і притягнення осіб до адміністративної відповідальності за здійснення булінгу та відповідних недовідків при закріпленні органами поліції доказової бази при притягненні булерів до відповідальності. Запропоновано заходи щодо порядку та обов'язковості закріплення доказів представниками підрозділів ювенальної превенції територіальних підрозділів Національної поліції України у разі звернення педагогічних працівників до правоохоронних органів як потерпілих від булінгу та заходи щодо створення безпечного освітнього середовища в навчальних закладах.

Ключові слова: булінг, заклад освіти, педагогічний працівник, жертва, пресинг, кібербулінг, склад адміністративного правопорушення.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Актуальність дослідження булінгу проти педагогічних працівників як соціального явища полягає у його поширеності, оскільки велика кількість українських учителів потребують психологічної та юридичної підтримки, кожен четвертий вчитель країни стає жертвою булінгу, а кожен другий на роботі взаємодіє зі складними учнями.

При цьому реальна статистика може значно перевищувати офіційні дані, оскільки оприлюднення факту булінгу для багатьох його жертв – педагогічних працівників та учасників залишається ганебним та психологічно важким вчинком.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження полягає у висвітленні проблеми цькування педагогічних працівників в освітньому середовищі як соціального явища. Завдання дослідження полягають в здійсненні на підставі аналізу нормативно-правових актів та позицій науковців аналіз у поведінки індивіда, спрямованої на цькування та пресинг педагогічного працівника під час надання освітніх послуг, проведенні аналізу судової практики щодо притягнення булерів до адміністративної відповідальності за булінг проти педагогічного працівника та розкритті типології його проявів.

Стан дослідження проблеми

Перші систематичні дослідження проблеми булінгу належать скандинавським ученим-психологам Д. Олвеусу, П. Хайнеманну, А. Пікасу.

Великий внесок у вивчення зазначеної проблеми зробили В. Т. Ортон, Д. А. Лейн, І. С. Кон та інші. Серед українських вчених проблемою булінгу займалися такі дослідники, як Г. О. Алексеєнко, А. Ю. Барліт, Д. А. Єршов, К. В. Катеринчук, О. М. Ожійова, Б. М. Петренко, В. В. Сташис, В. О. Стремецька, В. Я. Тацій, Н. О. Прибіткова та ін.

Ознайомлення з працями вказаних учених свідчить про те, що здебільшого проблема булінгу вивчалася фахівцями із соціальної педагогіки та психології і зарубіжними авторами.

Наукова новизна дослідження

У вітчизняній науковій теорії та практиці проблема булінгу щодо педагогічних працівників є доволі новітньою. Тож для правової науки явище булінгу й досі залишається одним із інноваційних та потребує ґрунтовних напрацювань як із теоретичної, так і з практичної точки зору.

Виклад основного матеріалу

Термін «булінг» походить від англійського дієслова «to bully». Українською мовою

дієслово «to bully» перекладається як цькування, залякування. Булінг (англ. *bullying* – залякування, цькування) – це систематичне агресивне переслідування і цькування, залякування із застосуванням фізичної сили з метою примусу або домінування [1, с. 248].

Минуло більше одного року, відколи набули чинності зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо штрафів та виправних робіт за булінг у закладах освіти¹.

Диспозицією ч. 1 ст. 173⁴ КУпАП встановлена відповідальність за булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого².

Слід звернути увагу на те, що у ст. 52 Закону Україну «Про освіту» закріплено, що учасниками освітнього процесу є: здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти³.

Таким чином, у Законі про булінг йдеться про всіх учасників освітнього процесу: як про булінг дітей між собою, так і про булінг дітей щодо вчителів і вчителів щодо дітей.

Булінг у школах сьогодні є досить розповсюдженою проблемою. Здебільшого, коли йдеться про цькування в школі, мають на увазі агресію одних дітей щодо інших. Однак часто поза увагою залишаються факти здійснення цькувань, від яких страждають самі вчителі.

Право на захист професійної честі, гідності педагогічних працівників визначено в пункті 1 статті 54 Закону Україну «Про освіту»⁴.

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 15.02.2020).

² Там само.

³ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 15.02.2020).

⁴ Там само.

Але в цьому випадку норма Закону захищає вчителя лише від ситуацій, коли батьки та учні без належної пошани ставляться до їхньої праці.

О. Ожійова, одна з перших українських дослідниць, що вивчали цькування в шкільних закладах (шкільний булінг), виділяє два основні його види:

1) фізичний шкільний булінг – умисні штовхання, пирхання, стусани, удари, нанесення побоїв, тілесних ушкоджень та ін.; сексуальний булінг є підвидом фізичного (дії сексуального характеру);

2) психологічний шкільний булінг – насильство, пов'язане з дією на психіку, що наносить психологічну травму шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість. До цієї форми булінгу можна віднести:

– вербальне цькування, де знаряддям слугує голос (образливе ім'я, з яким постійно звертаються до жертви, обзивання, дражніння, зведення наклепів, поширення образливих чуток тощо);

– образливі жести або дії (наприклад, плювки в жертву або в її напрямку);

– залякування (використання агресивної мови тіла й інтонації голосу для змушення дитини робити чи не робити щось);

– ізоляція (жертва навмисно ізолюється, виганяється чи ігнорується частиною або всім класом);

– вимагання (грошей, їжі, інших речей, примушення щось вкрати);

– пошкодження та інші дії з майном (пошкодження, викрадення, заховання особистих речей жертви);

– шкільний кібербулінг – пригноблення за допомогою мобільних телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв (пересилання двозначних зображень і фотографій, обзивання, зведення наклепів тощо) [2, с. 161].

За даними опитування, яке вже після ухвалення Закону про булінг провела благодійна організація «Фонд Максима Степанова» сумісно з експертами проєкту Про.Школу, 96 % українських вчителів потребують психологічної та юридичної підтримки. Їх непокоять складні відносини з батьками учнів, професійне вигорання та низькі зарплати. Педагоги державних шкіл психологічно, фізично й морально перевантажені.

Було опитано 2200 освітян. Результати анкетування показали, що кожен четвертий вчитель країни стає жертвою булінгу, практично 90 % вчителів мають прізвиська, на кожному

другому уроці діти можуть ігнорувати завдання або прохання наставника, а кожен другий у своїй роботі взаємодіє зі складними учнями. При цьому 92 % учителів ніколи не зверталися за допомогою до психолога чи психотерапевта. Вчителі здебільшого потерпають від таких видів булінгу: відкрите цькування та конфлікт; приховане цькування та шеймінг; пресінг; кібербулінг [3].

Нерідко в підлітка-булера конфлікт не лише з учителем. Він хоче продемонструвати щось одноліткам.

Так, Б. Петренко вважає, що «як правило зачинщиками цькування вчителів є ті самі діти, які цькують власних однокласників. У них уже сформоване уявлення про те, що насиллям чи глузуванням над іншими можна досягти найвищого ступеня у класній ієрархії. Але коли відбувається посягання на недосяжне – у даному випадку на вчителів – це нібито демонстрація того, що "альфа-дитина" контролює не лише правила у дитячому колективі, але й ігнорує правила дорослого життя. Тобто, таким чином займає ще вищу ступінь в дитячій ієрархії» [4].

Педагоги здебільшого приховують сам факт булінгу проти них, тому що не люблять визнавати, що діти їх цькують. Також побоюються осуду з боку колег та батьків учнів, тому що вміння налаштувати стосунки з дітьми – це складова професійності педагогічного працівника. Нарікати на булінг педагоги починають тоді, коли ситуація вже виходить за межі допустимого і стає критичною. На перші ж прояви просто не реагують. При цьому переважна більшість учителів – жертв булінгу відчувають безпорадність, і це є основною проблемою.

Крім того, вчитель наразі не є єдиним джерелом знань. Інформаційна революція сприяло тому, що діти мають можливість практично миттєво, за допомогою інтернету, отримати доступ до сучасних знань. У зв'язку з цим педагоги перестають бути інтелектуальними авторитетами для учнів і як носії корисної інформації вже не становлять цінності для учнів.

За результатами дослідження, проведеного Фондом ООН Юнісеф, у 2017 році в Україні зафіксували 109 тисяч звернень до психологів з приводу цькування. Із цих звернень 29 % надійшло від учителів [5].

Таким чином, масово на булінг проти них вчителі не скаржаться, але останнім часом такі випадки трапляються все частіше.

Статистика звернень педагогічних працівників до правоохоронних органів з приводу їх цькування дітьми сьогодні відсутня.

Згідно з чинним законодавством України розслідування усіх випадків булінгу в закладах освіти – і проти вчителів, і проти дітей, і проти батьків – мають проводити відповідні уповноважені особи – інспектори з ювенальної превенції підрозділів органів Національної поліції України. Саме вони після збирання всіх матеріалів – письмових доказів складають протокол про адміністративне правопорушення і передають зібрані матеріали до суду.

Висновки у справах про адміністративні правопорушення, в тому числі у випадках здійснення булінгу у закладах освіти, завжди повинні бути засновані тільки на перевірених доказах. У зв'язку з цим весь обсяг зібраних доказів, незалежно від того, яке джерело їх отримання, повинні бути ретельно, всебічно перевірені відповідною уповноваженою посадовою особою.

Доказами в справах про адміністративні правопорушення можуть бути посвідчувальні або підтверджуючі факти і відомості про ці факти, отримані у визначеному законом порядку, що мають значення для з'ясування істини у справі і винесення обґрунтованого і законного рішення в конкретній справі. Для того, щоб отримана інформація набула доказового значення, виявлені відомості повинні бути оформлені у процесуальну форму, встановлену законодавством.

Але встановлення адміністративної відповідальності за булінг прямо пов'язане з непростим механізмом притягнення учасників освітнього процесу до цієї відповідальності.

Так, визначення самого поняття булінгу є надто широким, тому що необхідно одночасно довести як сам факт насилля з боку особи – булера, а саме – жертву цькували фізично, психологічно, економічно чи в сексуальному плані; це відбувалось систематично, а не був одиницький випадок; а також що жертва цькування зазнала шкоди – психічної або фізичної, тобто відчувала страх, приниження, тривогу, була соціально ізольована та, найголовніше, це зв'язок між цими діями.

Також складно довести вину людини у таких формах цькування, як бойкот, розповсюдження неправдивої інформації чи невербальне цькування (мова тіла, наприклад косі погляди, затягування відповіді на питання), тому що фактично в таких випадках йдеться не про фізичне насильство, а про психологічне.

Є складність у кваліфікації випадків онлайн-знущань, одним із видів якого є кібербулінг. Законодавець не пише про нього в законі, але використовує таке поняття як застосування

засобів електронних комунікацій у будь-якому припиненні. Оскільки якщо це не окремий вид булінгу, то це одна з кваліфікуючих його ознак.

Аналіз матеріалів судової практики свідчить про те, що протягом трохи більше одного року чинності Закону щодо протидії булінгу (станом на 31 березня 2020 р.) судами першої та апеляційної інстанцій розглянуто 499 справ про адміністративні правопорушення за ст. 173⁴ КУпАП.

Серед них лише у 284 справах (57 %) судами прийняті рішення про визнання осіб винуватими у скоєнні правопорушення, передбаченого ст. 173⁴ КУпАП, та застосовані відповідні санкції статті.

Закрито судами за відсутністю складу або події адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173⁴ КУпАП, 174 справи (35 %).

Закрито судами у зв'язку із закінченням строку, встановленого ст. 38 КУпАП, для притягнення особи до адміністративної відповідальності за статтею 173⁴ КУпАП 41 справу (8 %).

Але із загальної кількості розглянутих матеріалів попередньо судами були винесені 126 постанов (25 %) про повернення адміністративних матеріалів або протоколів про адміністративні правопорушення за ст. 173⁴ КУпАП на доопрацювання. Із них у 4-х справах суди ухвалили постанови про направлення матеріалів на повторне доопрацювання. Після усунення недоліків провадження в цих справах закрито судами за відсутністю складу або події адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173⁴ КУпАП.

У більшості випадків суди обґрунтовували свої рішення тим, що були порушені вимоги ст. 256 КУпАП та вимоги Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 6 листопада 2015 р. № 1376, в якій визначено, що у протоколі про адміністративне правопорушення повинні бути зазначені: місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення, яка повинна точно відповідати ознакам складу адміністративного правопорушення, зазначеним у статті КУпАП, за якою складено протокол¹.

Таким чином, суть адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173⁴ КУпАП, має бути конкретно за змістом, викладеною з урахуванням суб'єктивних та об'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення.

Із всієї кількості розглянутих справ за скоєння правопорушення, передбаченого ст. 173⁴ КУпАП, проти педагогічних працівників до суду було направлено 17 адміністративних матеріалів (3,5 % від загальної кількості).

Лише у 11 справах (65 %) притягнуто винних осіб до адміністративної відповідальності за булінг проти педагогів, 2 адміністративні матеріали повернено на доопрацювання, які органами поліції в подальшому так і не направлялися до суду; 4 адміністративні провадження закрито судами у зв'язку із закінченням строку для притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173⁴ КУпАП.

Найбільш типовим для розглянутих справ щодо правопорушень стосовно педагогічних працівників є кібербулінг. Булери застосували засоби електронних комунікацій для психологічного тиску на жертву та застосування сексуального насильства, а саме: розташування в соціальній мережі «Вайбер» непристойних колажів із зображенням обличчя педагога; створення сторінок у мережі «Instagram» та складання історій сексуального характеру про вчителя і таке інше.

Наприклад:

– у період з 20 травня 2019 р. по 17 січня 2020 р. малолітній А., 2007 року народження, знаходячись на території СЗШ № 4, що розташована по вулиці Гайдамацька, 5 в м. Кам'янське, будучи учасником освітнього процесу вчинив булінг, а саме систематично ображав нецензурною лайкою, а також виклав у соціальній мережі інтернет непристойні колажі із зображенням обличчя педагога Б., тобто діяння, які полягають у психологічному насильстві²;

– у період з листопада 2019 р. по лютий 2020 р. студент ДНЗ «Професійно-технічне училище № 14 м. Нова Каховка» Ш. вчинив булінг, у тому числі із застосуванням соцмережі «Вайбер» відносно майстра виробничого навчання, чим спричинив психологічне страждання

¹ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15> (дата звернення: 15.02.2020).

² Постанова Заводського районного суду м. Дніпродзержинська від 20.02.2020 : справа № 208/754/20, провадження № 3/208/914/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88159315> (дата звернення: 15.02.2020).

останній, шкоду психічному здоров'ю, тобто вчинив психологічне насильство¹;

– неповнолітній П. 12 листопада 2019 р. о 10:00, знаходячись у приміщенні КЗ «НСЗШ № 10» м. Нікополь, учинив булінг, тобто дії психологічного та сексуального насильства із застосуванням засобів електронних комунікацій щодо вчителя КЗ «НСЗШ № 10», що відобразилось у висвітленні непристойних надписів під фотографією вчителя²;

– малолітня О. вчиняла систематичний булінг разом із неповнолітньою С. відносно вчителя, а саме: створила сторінку в мережі «Instagram» та складала сексуального характеру історії про вчителя, завдавши моральної шкоди³;

– 21 вересня 2019 р. близько 21:00 неповнолітній Ф. із застосуванням засобів електронної комунікації надсилав повідомлення з образами та погрозами вчителю Роганської гімназії Д. у м. Харків, чим вчинив психологічне насильство⁴.

Окрім того, під час розгляду адміністративних справ судами було встановлено, що до жертв-педагогів також булери застосовували психологічний тиск, як то: шляхом словесних образ, обзивання нецензурними словами, погроз, залякування і тощо. Наприклад:

– 23 січня 2020 р. Б., знаходячись у приміщенні навчального закладу ДНЗ «БЦПТО» по вул. Європейській, 80 в м. Бердянськ учинив

булінг відносно викладача О., ображав її, поведив себе зухвало, чим міг заподіяти шкоду психологічному здоров'ю викладача⁵;

– 30 січня 2020 р. близько 11:10 в класному приміщенні 3 класу Підгірнянської ЗОШ 1–2 ступенів малолітній С. обзивав нецензурними словами вчителя англійської мови, чим учинив булінг⁶;

– у період з 1 вересня 2018 р. по 12 лютого 2019 р. неповнолітній С. – учень Нетішинської школи № 1, що знаходиться на просп. Незалежності в м. Нетішин Хмельницької області, вчинив діяння, які полягали у психологічному насильстві (лайці, образах, погрозах) щодо вчителя Л., внаслідок чого завдано шкоди психічному здоров'ю потерпілої⁷.

Як наслідок, притягнення особи до адміністративної відповідальності можливе лише за наявності події адміністративного правопорушення та вини особи у його вчиненні, яка підтверджена належними доказами.

Таким чином, можна стверджувати, що практично кожне третє закрите судами провадження (35 %) з підстав відсутності складу або події адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173⁴ КУпАП, в тому числі при цькуванні педагогічного працівника, – це недоліки в оформленні відповідних доказових матеріалів або їх відсутність та недоліки при складанні протоколу про адміністративне правопорушення працівниками секторів ювенальної превенції територіальних органів Національної поліції України.

З урахуванням положень і тлумачень ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод суд не має права самостійно відшукувати докази винуватості особи у вчиненні правопорушення, оскільки таким чином неминуче перебиратиме на себе

¹ Постанова Новокаховського міського суду Херсонської обл. від 28.02.2020 : справа № 661/861/20, провадження № 3/661/572/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87909448> (дата звернення: 15.02.2020).

² Постанова Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської обл. від 28.02.2020 : справа № 182/855/20, провадження № 3/0182/397/2020 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87931115> (дата звернення: 15.02.2020).

³ Постанова Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської обл. від 09.01.2020 : справа № 191/4656/19, провадження № 3/191/1279/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86856978> (дата звернення: 15.02.2020).

⁴ Постанова Харківського районного суду Харківської обл. від 01.11.2019 : справа № 635/7958/19, провадження № 3/635/2829/2019 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85354984> (дата звернення: 15.02.2020).

⁵ Постанова Бердянського міськрайонного суду Запорізької обл. від 07.02.2020 : справа № 310/9951/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87433871> (дата звернення: 15.02.2020).

⁶ Постанова Іршавського районного суду Закарпатської обл. від 11.03.2020 : справа № 301/555/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88182975> (дата звернення: 15.02.2020).

⁷ Постанова Нетішинського міського суду Хмельницької обл. від 28.02.2019 : справа № 679/287/19, провадження № 3/679/144/2019 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80220999> (дата звернення: 15.02.2020).

функції обвинувача, позбавляючись статусу незалежного органу правосуддя¹.

Отже, судова практика базується на тому, що кваліфікувати цькування (булінг), в тому числі спрямоване на педагогічного працівника, можливо лише за наявності одночасно чотирьох складових: 1) насильства в тій чи іншій формі; 2) систематичність, постійність, спрямованість на одну й ту саму людину; 3) група дія, або дія за підтримки групи; 4) нерівність сил.

Із вищенаведеного слідує, що якщо хоча б одна із перелічених складових не буде встановлена під час проведення розслідування та відображена в поясненнях особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, поясненнях потерпілих, поясненнях свідків, висновках спеціалістів та не буде підтверджена речовими доказами, показаннями технічних приладів та засобів, а в наступному описана інспектором з ювенальної превенції територіального органу поліції в протоколі про адміністративне правопорушення, жодний суд не зможе притягти особу, яка протягом тривалого часу цькувала вчителя, до адміністративної відповідальності.

Висновки

Вважаємо, що насильство у вигляді булінгу може бути переможене не покаранням, а засобами соціальної солідарності в суспільстві. Тому, перш за все, необхідно серйозно замислитися над тим, як зменшити агресивність соціального та інформаційного середовища в нашій країні.

Булінг педагогічних працівників – це насильство, а не дитячі розваги. Тому потрібно, аби у педагогів на таку поведінку була вироблена своя стратегія опору. Питання у тому, чи бажає вчитель сам себе захищати, чи буде він звертатися до поліції, до суду? Повинна бути ініціатива самих вчителів.

Необхідно відходити від системного замовчування проблеми булінгу стосовно педа-

гогів у школі як з боку вчителів, так і з боку батьків учнів. Не варто мовчати, треба говорити про це з адміністрацією навчального закладу, друзями, батьками дітей або звертатися до правоохоронних органів та органів опіки.

Необхідно постійно залучати учнів до просвітницько-профілактичних заходів, проведення серед педагогів і учнів навчальних занять, тренінгів тощо.

Проводити системну роботу для створення безпечного освітнього середовища в навчальних закладах шляхом запровадження державних програм, які б передбачали збільшення зарплати педагогічним працівникам, надання їм гідного відпочинку, вчасне навчання новим методам викладання та постійну підтримку і захист.

З метою створення безпечного освітнього середовища доцільно встановити камери спостереження в кожному класі, приміщеннях шкіл та на пришкольніх територіях.

Під час проведення курсів підвищення кваліфікації для інспекторів ювенальної превенції територіальних підрозділів Національної поліції України слід проводити практичні заняття щодо належного збирання та оформлення відповідних доказових матеріалів та протоколів про адміністративні правопорушення для притягнення до відповідальності осіб, які скоїли правопорушення, передбачене ст. 173⁴ КУпАП.

Потрібен цілком новий підхід у вихованні дітей на рівні не лише навчальних закладів, але й суспільства загалом. Тому підтримуємо думку експертів-дослідників щодо ухвалення в Україні Національної програми із протидії булінгу, як в усіх розвинених країнах, із долученням до її створення громадських організацій та інституцій.

Проблема, порушена в статті, потребує подальшого ретельного дослідження.

Список бібліографічних посилань

1. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельника. Київ : Укр. рад. енцикл., 1974. 776 с.
2. Ожійова О. М. Булінг. Шкільний булінг: поняття та основні форми. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*. 2009. Т. XV. С. 158–163.
3. Бровінська Ю. «Я плакала вдома, хотілося кричати та зламати щось»: який буває булінг учителів // *Obozrevatel* : сайт. 03.07.2019. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/moyashkola/news/yapalakala-vdoma-hotilosya-krichati-ta-zlamati-schos-yakij-buvae-buling-uchiteliv.htm> (дата звернення: 15.02.2020).

¹ Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр> (дата звернення: 15.02.2020).

4. Петренко Б. Цькування вчителів в українських школах // Главком : сайт. 12.04.2018. URL: <https://glavcom.ua/columns/bpetrenko/ckuvannya-vchiteliv-v-ukrajinskih-shkolah-489008.html> (дата звернення: 15.02.2020).

5. Глобальне опитування про булінг // Медіа-центр ЮНІСЕФ Україна : офіц. сайт. URL: <http://www.unicef.org/ukraine/ukr/infographicbullying-upd.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).

Надійшла до редколегії 17.02.2020

ПОГОРИЛЕЦ Е. В. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ РАБОТНИКИ КАК ОБЪЕКТЫ БУЛЛИНГА

В статье уделено внимание анализу основных видов буллинга, от которых страдают педагогические работники, в том числе приведены типичные признаки и преимущественные формы травли жертв, характеристика пострадавших, а также обидчиков и тому подобное. Проведён анализ судебной практики за один год действия Закона о противодействии буллингу при рассмотрении дел и привлечении лиц к административной ответственности за совершение буллинга, а также соответствующих недостатков при закреплении органами полиции доказательной базы при привлечении буллера к ответственности. Предложены меры относительно порядка и обязательности закрепления доказательств представителями подразделений ювенальной превенции территориальных подразделений Национальной полиции Украины в случае обращения педагогических работников в правоохранительные органы как пострадавших от буллинга, и мероприятия по созданию безопасной образовательной среды в учебных заведениях.

Ключевые слова: буллинг, учебное заведение, педагогический работник, жертва, прессинг, кибербуллинг, состав административного правонарушения.

POHORILETS O. V. PEDAGOGICAL WORKERS AS OBJECTS OF BULLYING

The article focuses on the analysis of the main types of bullying that pedagogical workers suffer from, including typical features and predominant forms of bullying of victims, characteristics of victims, as well as offenders and the like. The purpose of the article is to highlight the problem of bullying of pedagogical workers in the educational environment as a social phenomenon.

The author has carried out the analysis of the judicial practice of the Law on Counteracting Bullying for one year when considering cases and holding people administratively liable for committing bullying, as well as the identified shortcomings in fixing the evidence base by the police while holding the buller accountable. It turned out that teachers' bullying in virtual space is actually the transfer of bullying outside the educational institution.

The author has offered the measures regarding the procedure and the obligation to consolidate evidence by representatives of juvenile prevention units of the territorial units of the National Police of Ukraine, in accordance with the requirements of the current legislation, in the case of teachers contacting law enforcement agencies as victims of bullying and activities to create a safe educational environment in educational institutions.

Key words: bullying, educational institution, pedagogical worker, victim, pressure, cyberbullying, administrative offense.